الکترونیکی رسنۍ electronic media

انټرنټ (internet)

انټرنټ نړیواله کمپیوټری شبکه ده چې د زرګونو کوچنیو کمپیوټري شبکو درلودونکې دي، کوم چې د اتصال په منظور یو له بل سره انتخات شوی دی. دنړیوال ویب یا جال(world web wide) (www) تعریف ځینې کمپیوټر پوهان داسې کوي:

)) نړیوال جال هغه ځای دی چې متن او تصویر پکې خوندي کیږي او د انټرنټ په مټ د غه متن او تصویر څوک لیدلی یا لوستلی شي.((

انټرنیټ یو مستقل شی نه دی، چي خلاک د نړۍ د مختلفو سیمو څخه خپل سولګرونه (computers) ورته وصل کړي ، بلکې انټرنیټ په خپله د همدې کمپیوټرونو دوصلېدو په صورت کې تشکیل شوی ، چې هر معمولي کارونکي کولای شي دانټرنیټ د خدماتو څخه برخمن شي ، داخدمتونه کېدای شي په دغه لاندې ډول وي:

۱: دبرېښنالیک خدمات (e-mail)

۲: بنډار خوني (chat rooms) دمختلفو بحثونو لپاره

۳: پرلیکه بنډارونه (chat)

۴: انټرنیټي لوبې (games)

۵: دنړۍ د مختلفو منابعو څخه د مالوماتو لاس ته راوړل

۶: برېښنایي سوداګري (e-commerce)

۷: دفیلمونو لیدل او د راډیویي کانالونو ته غوږ ایستل.

۸: دمختلفو دوتنو (فایلونو) رالېښل (download)

9: پرلیکه زده کړې (e-learning)

انټرنټ یواځني خوبایي (ښېګړه والی) دادی چې په اسانه او ارزانه ډول په کم وخت کې معلومات تر لاسه کولی شو . او په مختلفو ډولونو د نړۍ له هرې نقطې سره ارتباط ټېنګه ولی شو . نن ورځ ډېر معموله طریقه د ارتباط لپاره دانټرنټ له لارې د ایمل (e-mail) یا الکترونیکي پوست په واسته د ارتباط ټېنګول دي، په ملیونونو خلک په څو ثانیو کې خپل پیغامونه، تصویرونه لیږدوي. انټرنټ دلومړي ځل لپاره په ۱۹۸۰م کال کې د امریکا د کلفورنیا په پوهنتون کې د ساړه جنګ په دوران کې معرفي شو نن ورځ په ټوله نړۍ کې له هغي څخه استفاد کیږی.

امریکایانو چې په جنګ جهاني کې د روسانو څارونکي وو . ددغه څارني او د روسانو د احتمالی بریدونو لپار د نظامي اطلاعاتو د لاسته راوړلو لپاره دغه نظامي طرحه د رند (rand) د شرکت په غاړه وه دغه شرکت اعلان وکړ چې امریکا داسې یو سیستم ته ضرورت لري چې له مختلفو کړیو او هستو څخه بدون له مرکزیت څخه تشکیل شوي وي هغه پدی نه پوهیدل چې دنني انټرنټ د اساس او بنیاد ایښودونکی دي.

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنټ یا شبکه په ۱۹۸۰م کال کې په نني مفهوم رامنځته شوه او اوس خلک کولی شي په د یجیتل کمپیوټري خط لوړو نړیوالو معلوماتو ته ور داخل شي. انټرنټ خاص مرکز نلري او په هیڅ سازمان پورې ندی تړلی. په حقیقت کې انټرنټ غیر مرکزي ارتباطي نظام دی مګر هره تشکیل شوی شبکه په یوه شرکت یا سازمان او دولت پورې اړه لري. چې په مستقل ډول اداره کیږي او اطلاعات په لویو کمپیوټرو کې د server په نوم ذخیره کوي.

د انټرنټ په کارولو سره مونږ دنړی لیدلو ته نه ورځو بلکې دغه نړی ده چې موږ یې په نمایشي ډول مطالعه کو

د یویشتمې پیړۍ ټولنیز ارتباطي وسیلې :

د ټولنیز ارتباط په برخه کې د یووشتمې پیړۍ لاسته راوړنې د انټرنټ یا هم نړیواله ارتباطي شبکه ده، وروسته له هغه چې د انسان په واسطه د فضا تسخیر، او نړیوالو قدرتونه یو پر بل د بریالتوب د لارو چارو د پلټلو په هڅه کې شول، ترڅو د سوړ جنګ په اړوند بهترینې وسیلې تشخیص او د رامنځ ته کیدلو په لټه کې شول، بیله دې چې یو له بل سره د صلحې له لارې یو ځای شي. د ارتباط نوې ټولنیز وسایل د دماغي ګډوډۍ او د ذهني تسخیر د پراختیا لامل د ټولې نړۍ پر مخ وګرځیدل. او یا هم د ټولنیز ارتباط نوی وسایل د ټولې نړۍ پرمخ د سرګمې د رامنځ ته کیدو او د پراختیا سبب وګرځیدل.

د دوهم نړیوال جنګ له پای ځخه وروسته لوی قدرتونه د تود جنګ نه جبران کیدونکو خطرونو ته متوجه شول، او د نړیوالو افکارو د جوړونې په اړوند پدې ویوهیدل چې د دوی لپاره تر ټولو ښه لار ارتباطي وسایل دي، د امریکا متحده ایالات وروسته لدې چې په دوهم نړیوال جنګ کې د شوروي متحد وو. د رقابت په ډګر کې ددې موضوع او اړېنښت په درک سره د (advanced research project agency) یا هم (arpaned په نوم سازمان ۱۹۲۹ کال کې ایجاد شو. د دغه سازمان دنده په لومړیو کې د زوروالو قدرتو څارنه او د فضائي موضوعاتو په اړوند مطالعه وه، کله چې په ۱۹۸۰م کال کې فضائي څیړنې زور واخیست ټیم برنر زلې چې په (w.e.b) ونومول شو چې ددغه په پایله کې خلک اوس مهال کولی شي د یو کمپیوټر او تلیفون پواسطه د لیکې په لرلو سره د مشترکې ژبې څخه په ګټه اخیستو د لیږدونې د پروتوکل (transmission control protocol) او انترنیټ پروتوکول (internet protocol) له لارې دوی کولای شي د نړیوالو اطلاعاتو ډګر ته ورداخل شي، لدې څخه په ګټه اخستو شیکاګو تریبون (chicago online) د لومړۍ نسخې په توګه الکترونیکې نسخه د (وب) پرمخ ولیږدوله. د تازه پیښو او اطلاعاتو ته د انعکاس ورکولو کولو د ټولنې په رامنځته کیدو سره د بیان آزادي د مدني ټولنو او د دولتونو په خصوصي برخو کې د دغه انقلاب په بهیر کې په ۲۰۰۳ د دسمبر له ۱۰ څخه ۱۲ د انټرنیټ د مدیرت، او د رسنیو د اداري اړوند ژور بحثونه رامنځته شول، پدې اړوند ځنې اصطلاحات چې د (postmodern society) یا پرمختللې ټولنه او (knowledge society) منځته راغلل د دغه ټولنې موخه او هدف نړی د اطلاعاتي ټولنې په نوم بد لول وو، نړۍ پیژندنه او له محدودیتونو څخه بهر کول ؤ، پدې اساس هیڅ څوک نشي کولی د پرمختګونه لړۍ محدوده او اطلاعات له خپل ځان سره وساتئ.

یونسکو په ۲۰۰۳م کال کې (memory of the information) کتاب کې یا سایبر ژورنالیزم کې دغه اطلاعات داسې ډلبندي کړل، چې له نوموړې ډلبندۍ څخه یې هدف له هرګروپ څخه ملاتړ او حمایه کول ؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ -: د ارتباطات او ديالوګ وسايل: چې د مستقيم (نيغ په نيغه) راکړه ورکړه او ګډون کونکو ته بيلا بيل والې ورکوی، او په يو وخت کې د تعامل (ګډون) لامل ګرځی.

۲ -: د اطلاع موندنې سامان آلات as a tool for finding information

د اطلاعاتو د موندنې ترټولو آسانه او بهترينې لارې، د ډيناميک مرکزونو سره په ارتباط کې د ماشينونو او نورو وسايلو په واسطه څيړنې ترسره او د پيښو په اړوند د لومړنی معلوماتو تر لاسه شي،

۳ -: د الکترونيکي نشراتو نوی عامل، as a new vehicle for electronic publishing

په ټولیزه توګه په ځینو مواردو کې په خوښ کړای شویو ځایونو کې رواجي طریقې سره د محتوا او منځپانګې چې د الکترونیکي نشراتو یوا ځنۍ عامل انټرنټ دي.

۴ -: د رسنيو تر منځ تجارتې او صنعتي وضعي اړوند څرګندونې او د معلوماتو خپرول. as a tool for commercial distribution and intermediation پدې سره د محصولاتو د عرضه کونکو یاهم د پلورنکو ترمنځ اړیکې رامنځته کیږي.

۵ -: د په زړه پورې او ښو ويناوو او د تفريحي مطالبو څرګندونه.

as a tool for binding about

د متنونو ګرځنده او ثابتو انځورونو ، او د ليدلو او اوريدلو وړ توليداتو په اړوند د يو مطلب د نوی والې او په زړه پورې والې په موخه چې د افکارو جوړونکې دي.

انټرنيټ په ټولو هيوادونو کې تر ټولو آسان ترينه او آرزان ترينه وسيله ده، چې د هيوادونو د د ځواکمنتيا او رغولو په چارو کې ترې استفاده کيږي، انټرنيټ د الکترونيکي زده کړو دروازې پرانستې چې په دې برخه کې مهم او په زړه پورې ګټل کيږي، الکترونيکي دولت د انټرنيټ په مرسته رامنځته کيږی، او د انټرنيټ په مرسته شفافيت او پراختيا مومي، همدارنګه د اداري فساد په وړاندې د مبارزې د بډې (رشوت) د لمنځه وړلو په برخه کې امکانات برابروي.

په واقعيت کې د څو کلونو راهيسې وبلاګونه په کار وړل کيږي، او د امريکا متحده ايالاتو په ۲۰۰۴م کال کې د رياستې جمهوری په انتخاباتو کې الکترونيکې رسنيو په زړه پورې ونډه لرله، پدې وخت کې د جورج واشنګټن د پوهنتون د ارتباطاتو پرفيسور د (البرت مي) پدې عقيده ؤ چې د ۲۰۰۴ کال کې د انتخاباتو وبلاګونه د انتخاباتو اړوند ؤ،

د امريکا متحده ايالات د ۲۰۰۸م کال د انتخاباتو د پراختيا يوا ځنۍ عامل ويديو بلاګينګ دې چې کانديد کسانو هڅه کوله ترڅو د انټرنټ له لاري خپلې خبري او پيغامونه خپاره کړي، همدارنګه د انځورونو ، او ويديوګانو په خپراوی او د کانديد اشخاصو د د ويناوو ، نظرونو او د هغوی د تصويرونو په خپرولو کې ئې مرسته کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیو تحقیقاتي مرکز د لاسته راوړنو په اړه داسې راځي چې انټرنټ او (آنلاین) رسنۍ د امریکا د سیاست په برخه کې یو محوري رول ترسره کوي، د مثال په ډول کابو نیمايي امریکایان او یا د امریکې او سیدونکې خبرونه او د ریاست جمهوری د انتخاباتو سیالۍ د آنلاین رسنیو له لاري تعقیبوي، د تحقیقاتي مطالعې د مرکز د څیړنې په اساس ۱۷٪ د لوړ عمر لرونکي امریکایان وائې ، چې هره ورځ د سیاسی وبسایټونو پلټنه کوي، لنډ پیغامونه او انتخاباتي او تبلیغاتي ایملونه مطالعه کوي.

د امریکایې مسؤولینو په وینا یو شمیر امریکایان چې اړوند مسایل یې د انټرنټ له لاري تعقیبول د ۲۰۰۴م کال په پرتله په ۲۰۰۷ کال کې دوه براره شول، د دې مطالعې په اساس ۲۲۵۱ کسان تر څیړنې لاندې نیول شوي ؤ، د ریاست جمهوري د انتخاباتو کاندیدانو د دغه هیواد په اندازه له انټرنټ څخه کټه پورته کوله، آنلاین ویدیویي سایټونه په مثال د یوتیوب او ټولنیزه شبکې په مثال د فیسبوک د مهمو رسنیو په قطار کې یو له بله په ۲۰۰۸ کې راڅرګند شول، د پیو د مؤسسې د لاسته راوړنو په اساس ۳۵٪ امریکایان سیاسي ویدیو ګاني ګوري، همدارنګه ۱۰٪ ټولنیزې شبکې د اطلاعاتو د لاسته راوړلو په موخ کاروي او پدې برخه کې تري کار اخلي،

جف جارویس چې د امریکا د (سیتي) د پوهنتون استاد دی د امریکا په وروستیو انتخاباتو کې د (جان مک کین) د ناکامي لامل په آنلاین رسنیو کې د تبلیغاتي خپرونو د کیفت او د هغه د معیار ټیټوالی ښودلی، په حقیقت کې په انټرنیټ سره تبلیغات باید ددغې رسنۍ د ارزښت او د ګټه اخیستونکو او کارکونکو د روحیې سره سم جوړ شي ترڅو د مخاطبینو د توجو د جذب او زړه رابښکون په موخه د کاندیدانو پیغامونه په ښه ډول ولیږدوي.

الکترونیکي خپروني:

د کتنمبرک په واسطه د چاپ د متحرک ماشین په کشف سره مطبوعاتو ته په نړۍ کې د اطلاعاتو د ښې رسوني په سبب د جمعي یا ټولنیزي کلیمې د استعمال ویاړ وړ په برخه شو ، مګر دغه مقام چاپي رسنیو د څو پیړیو په طی کولو سره خپل کړ، تردې چې په بازارونو کې د چاپي رسنیو د غه انحصار د رادیو او تلویزون په منځته راتګ سره یو څه کمزوری شو . د مطبوعاتو صنعت په امریکا کې له ۱۹۲۰م کال څخه وروسته د لوستونکو له کمښت سره مخامخ شو . د نوموړي جریان د تغیر لپاره ډیرې معمولې د پرمختګ لارې چارې په کار واچول شوې، دغه صنعت د کیفیت په لحاظ له ښوالي څخه علاوه د لیکنیې رسنۍ د رنګه عکسونو د چاپ د خبري ګرافیکونو څخه استفاده د معیاري لی اوټ کارونه او همدارنګه د لنډو خبري رپوټونو له کاروني څخه استفاده او د نورو مؤثرو طریقو په کار اچونه لکه زړه رابښکونکي عنوانونه.

د ۱۹۸۰م کال له لومړیو څخه د الکترونیکي نسخو کارونه پیل شوه . د دغه کال په لومړیو کې د تکس د ویدیو کارونه چې اوس له منځه تللې استفاده کیده . څرنګه چې انټرنټ ۲۸ کاله مخکې په کار پیل وکړ . مګر تر ۱۹۹۳م کاله پدې ونه توانیدل چې د ناشرانو موافق نظر له یو مناسب ستیج څخه ځان ته راجلب کړي. د ۱۹۸۹م د مه د ۲۷ څخه د (ادیتوراند پا بلیشر اکتیو) مؤسس د ۲۸۵۹ سایټونو یو فهرست جوړ کړ ، چې عمومي ورځپاڼې او اونیزې پکې شاملې وې؛ په نړۍ کې یې خپور کړ ، چې ۱۷۴۹ له هغې څخه د امریکا په متحده ایالاتو کې خپریدل. مطبوعاتو له انټرنیټ څخه د یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محافظتي او آسانه نشريدونکې وسيلې په توګه چې تبليغاتي پيغامونه يې په ښه شکل استقبال او نشر کړل کار واخيست،

دری سره ترلی رسنيزی بڼې:

ددی لپاره چی د سايبر فضاکی د شته نورو رسنيزو بڼو پر ځرګندتيا وپوهيږو ، دلته يی په لنډ ډول څيړو .

برښنايي رسنی: electronic media

د الکټرانيک يا بريښنايي رسنيو کليمه تر انټرنيټ مخکې يوازې راډيو او تلويزون ته کاريده، خو دانټرنيټ به منځ ته راتګ سره بيا هم ويب او ويبلاګونه ته همدغه برښنايي يا الکټرانيک کليمه وکاريده، په برښنايي رسنيو کی ټولی هغه رسنيزی وسيلی راځي ،چی له بريښنا سره سراو کار لری .

ډيجيټل رسنی : digital media

ډيجيټل رسنی د (صفر او يو) شيمرې رسنيو ته ويل کيږی، چی دصفر او يو په چوکاټ کی خپل معلومات وړاندی کوی، دبيلګی په ډول راډيو او تلويزون برښنايي رسنی دی خو که توکی يا خبری منځپانګه يی په صفر او يو (ډيسکيټ، سی دی، يافلش) بدل شی، ډيجيټل بڼه غوره کوی.

ډيجيټل رسنی له صفر اويو څخه اخوا خپل سری عمل نشی کولای، او که چيری دعمل اړتيا پيښيږی، يوه بله خوځنده وسيله به يی عامل ګرځی، لکه کمپيوتر ،انترنيټ ،راديو ،ټلويزون اوداسی نور.

د ډيجيټل او انلاين رسنيو ترمنځ توپير دادی؛ چی ډيجيټل په وسايلو کی خوندی وی، او پر انترنيټ کې نه وی پرليکه شوی، خو انلاين بيا پخپله په انټرنيټ کی موجود وی، ډيجيټل رسنی هغه مهال پر ليکه يا انلاين ګڼل کيږی، چی پر ويب راجوتی شی. لکه دورځپاڼې (پی ډی ايف) نسخه.

سايبر رسنی: cyber media

د cyber کلمه د cybernetic د کليمې يوه برخه ده، چې د لومړي ځل لپاره په ۱۹۴۸م کال د اړيکو يو کارپوه ناربرت وينز وکاروله ، cybernetic د لاتيني ژبې د gubernetic له ريښې څخه اخيستل شوي، چې د لارښوني او قوماندې لپاره کاريده. cybernetic د مطالعې او پوهې معني ورکوي، خو تر ډيره د سايبر د کليمې اطلاق په انټرنټي فضا او پر هغه څه باندې اطلاق کيږي، چې پر دغه فضا کې موجود وي.

سايبررسنی د انترنيت په نړی کې د شته والی له امله انلاين او ډيجيټل دواړه بڼې لری، يانی هم انلاين ورته ويلای شو ،ا و هم ډيجيټل، سايبر د انسان او ډيجيټل ماشينونه له ترکيبه زږيږي، او څو رسنيزی بڼې درلودای شی، په سايبرخبريالی کی د کس اوکارکوونکی هڅی بيا دصفرپرلوري پرمخ ځي، او د سيستم هڅې بيا د سلو پر لوري ځي، دبيلګی په توګه، که موږ په انټرنيټی پلټونکو ماشينونو کی يو څيزغواړو ، سيسټم موږ ته په زرګونو اړوند توکی راوړی، له دغو توکو نه ديوه ياڅو په غوراوی کی موږ خپلواک يو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سایبیر فضا کی فلټرنګ بشپړنه وی، ځکه که خبری سایت فلټرکیږی انټرنیټی نسخه یی پاتی کیږی، او خلک یی په اسانی سره موندلی شی.

الکترونیکي ورځپاڼه:

الکترون ی کي ورځپاڼي هغه آزادی رسنۍ دي چي له زماني او مکاني محدودیتونو څخه آزادي وی. د تلګراف هغه پخوانی سیستم چي د تلګراف په واسطه به لیکونه لیږل کیدل، له منځه لاړ او ځای یي انترنټ ونیولو. په انټرنټ کي د معلوماتو د لوستلو لپاره یوکس کولی شي چي څه شي، څه وخت او په څه طریقه یوه لیکنه ولولي. آن لاین ژورنالیزم کولی شو چي نن ورځ له اخبار، راديو، تلویزون څخه چي ۲۴ ساعته خپرونی کوي، لوړ او د خپرونو په لحاظ بهتره وګڼو.

د الکترونیکي ورځپاڼو اړښت:

د الکترونیکي ورځپاڼو لیکنه د ژورنالیستانو لپاره نسبتا نوي مفهوم دي، په خبري اطاقونو او له خبرنګارانو سره د کمپیوټر موجودیت، بیل خصوص په اوسني عصر کي د دریم نسل له نوي تکنالوژی)) g3 څخه استفاده د تلکس دستګاوي او د حروف چینۍ لپاره له کمپیوټرونو څخه استفاده او یا هم د حروف چنۍ لپاره د لیتوګرافی د نویو او عصري سیستمونو کارول، د او سني عصر لپاره تر ټولو نوی موضوعات دي، مګر د نړۍ په کچه د ورځپاڼه لیکني په برخه کي نوی ندي، موږ اوس هم د نړۍ په څیر له دغه ظرفیتونو سره آشنا نه یو، یو څه انګیزه او د ابتدايي معلوماتو څرک یي تر موږ رارسیدلی، په کامل ډول مو له هغي څخه استفاده نده کړي.

په اطلاع رسونه کي سرعت ترټولو مهم ترین عنصر دي چي په الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه کي د چاپیدونکو ورځپاڼو په نسبت په الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه کي تر ډیره د عمل بڼه ورکړل شوي، نن ورځ اوریدونکي تر ټولو تازه معلوماتو د تر لاسه کولو په هڅه کي دي، کیداي شي الکترونیکي رسنۍ اوریدونکي په ژوندي بڼه په سیل بینو تبدیل کړي.

په نړیواله کچه لویي تلویزوني شبکي په ژوندي بڼه د خپرونو په خپرولو سره د اطلاعاتو همدي شکل ته میلان کوي، په نني عصر کي د اطلاعاتو همدي پراخوالی او نوی والی الکترونیکي ورځپاڼو ته په خوځنده ډول په قوت ورکولو او پراخوالي کي مهم رول لري. له هغه ځایه چي د خبر رسوني پرمختللي ټولني له بیلابیلو منابعو څخه د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کي یو له بل سره په رقابت کي دي، له همدي امله دغه ټولني د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کي له نویو طریقو د تکنالوژۍ څخه استفاده کوي. او په نویو اسانه او سریعترینو طریقو سره اطلاعات تر خپلو اوریدونکو رسوي، که چیري دوی په دي ونه توانیږي چي د اطلاعاتو په رسولو کي د وخت له نویو او دیجیتل طریقو څخه کار واخلي په دغو سیالیو کي به شاته پاتي وي. پدي سبب له دیجیتل ورځپاڼه لیکنو سره اشنايي لازمي او ضروري ده.

دا چي الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه په یوه نوی او ټولنیزه پدیده تبدیله شوي، پدي لحاظ څو مهمي نقطي ضروري دي چي له هغه څخه باید غفلت ونکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ دیجیتل ورځپاڼه لیکنه یواځې شکل دی محتوا نده ځینې کسان پدې فکر کې دي چې نویو ورځپاڼه لیکنو ته لاس رسی د ارتباطاتو اهدافو ته لاس رسی دی، حال دا چې نوموړي مسئلې یو له بله زیاته فاصله لري، یوازې نوی تکنالوژي ته لاس رسی نشي کولای چې د ځوان نسل ځانګړتیا یا فکري پوهه په هغې باندې اتکا وکړي، او د ورځپاڼه لیکنې له طریقو څخه یې بې نیازه کړي. صرف نوی تکنالوژۍ نشي کولای چې دغه نسل له نویو موضوعاتو، او اخلاقي او حقوقي ملاحظاتو، په ژورنالیستې ژبه تسلط او د رپوټ لیکنې د تکنیکونو له کشف څخه ژورنالیستان بې خبره کړي.

۲ د ورځپاڼه لیکنې پخوانی نسل هم نشي کولای چې د تکنالوژي دغه مدرن او نوی سیستم ته شا کړي، د دغه نسل لپاره ډیره د افسوس خبره ده چې خپلې لاسته راوړنې د نوی تکنالوژی له مخاطبانو نه دریغوی، دوی بایدې د خپل ځان او دیجیتل ټولنو ترمنځ د ورځپاڼه لیکونکي د دوهم نسل په څیر د پله حیثت غوره کړي.

۳ د ورځپاڼه لیکنې لومړی او دوهم نسل باید په دغه نویې تکنالوژي کې ورک نشي له دغه نویې تکنالوژی څخه باید یواځې د یو پول په صفت کار واخلي، یا په بله معنی دغه نوی تکنالوژی د خپلو افکارو او نظریاتو د لیږدولو د یوې وسیلې په توګه وکاروي.

۴ د دیجیتل ورځپاڼه لیکنې تر ټولو مطلوب حالت دادی چې په هغه کې نوی مفاهیم او مطالب په اطلاع رسونه کې را پیدا او د عمیق پیغام په شکل کې نوی واک رامنځته شي، ترڅو له بیلا بیلو منابعو سره ارتباط پراخه شي. او د کرکتنې درک ته په کتو سره د ورځپاڼه لیکنې ښه موقف ترلاسه کړ.

نن د اطلاعاتو په خپرولو او لاسته راوړلو کې تر ټولو لوی پرمختګ رامنځته شوی، تر دې چې د اطلاع رسونې یا د اطلاعاتو لاسته راوړنه د پراخوالي په لحاظ تر اسمانه رسیدلې، د ځمکې له هري نقطې څخه د انټرنیټ صفحې ته په داخلیدو سره د اطلاعاتو د لاسته راوړلو اړتیا پوره شوه، نن ورځ انټرنټ مونږ ته دا توان رابښلی چې جهان له یو کوچنې مستطیل سره مقایسه کړو چې په موز کې اچول شوی.

د اینټرنټي خپرونو ځانګړ تیاوې:

د انټرنیټي خپرنو ځنې ځانګړ تیاوی په لاندې ډول دي.

۱ -: څرنګه چې د وخت په لحاظ د انټرنیټ پرصفحه مطالب او خبرونه لنډ وي لنډ مطالب په ښه ډول د خلکو د توجو وړ ګرځې.

۲ -: آزاد محیطي ستیجونه دا ایجادوي چې له هغه څخه خلک یو له بل سره په ښداز راولي، او دغه رسنیو ته تازه جوړښت ورپه بر خه کړي.

۳ -: الکترونیکي ټولنه یواځې د یو ډیر سریع او تیز تیریدونکي موج په څیر ده، چې د مسؤلیت د اداکولو تر ټولو ښه وسیله ده.

۴ په دغو آزادو ستیجونو کې خپریدونکي احساسات نشي کولای چې ژورنالیستي تعبیرونه او د لیکنې مهارتونه څرګند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ په الکترونيکي نشراتو کې داسې غير واقعي مطالب هم وجود لري چې بايد پرې پوه شو او خاتمه ورکړل شي، او د لوستونکو د ضرورتونو مطابق داسې پرمعنا صوتي او تصويري منځپانګه لوستونکو ته وړاندې کړو چې د خلکو د توجو سبب وګرځي. د چاپي نشراتو په پرتله الکترونيکي نشرات هرڅه بايد په موفقيت او په بهتره ډول زياتو فني مهارتونو ته ضرورت لري. مګر واقعيت دادی چې ترټولو او چت خپرونکي د انټرنيټ په شبکه کې له خاصو تحقيقاتو څخه وروسته خپلو ګرافيکو اومورو ته په پراخوالي ورکولو کې د هغه په محدوديت خبري کوي. يو شخص د انټرنټ په شبکه کې د يو مطلب په خپرولو سره ناشر جوړيږي، مګر واقعي کار له دغه مقام څخه ګټه اخيستل دي.

د الکترونيکي ورځپاڼو بهير ته لنډه کتنه :

د الکترونيکي ورځپاڼو تعداد ورځ په ورځ پراخوالی مومي، هغه ريوټ چې په ۱۹۹۲م کال کې خپور شو (هارپر) اعلان وکړ چې ٪۷۷ ورځپاڼې دا اراده لري، چې له چاپي خپرونو سربيره، دوی بايد الکترونيکي نسخه هم نشر ته وسپاري، څرنګه چې د دغو ورځپاڼو تعداد په امريکا کې فوق العاده زيات دی. مګر د هغې توسعه له امريکا څخه بهر هم تر سترګو کيږي، هغه ريوټ چې په (مرير) پورې تړاو لري په سلو کې ۴۳ ټولې اينټرنتي ورځپاڼې له امريکا څخه بهر دي، دا په داسې حال کې چې دغه نتيجه لدې څخه يو کال مخکې په سلو کې ۲۹ وه، دغه نوی او تازه طريقه د خبر ليږدولو چې په ډير دقيق ډول په همغه سرعت له انټرنيټي کانال څخه د هغه په کومک خبر ليږدول کيږي، او د رشد په حالت کې ده، الکترونيکي ورځپاڼه هغه نشريه ده چې د وب په شبکه کې د اسانه لاس رسي وړ ده، د کمپيوټر په ژبه له ټولو خبري ګرافيکونو سره دمتن ارائه د کمپيوټر له صفحې څخه په استفاده ليدلی شو .

الکترونيکي ورځپاڼه کيدای شي چې د چاپي ورځپاڼو يوه مجازی نسخه وي، او يا په مکمل ډول هغې ته ورتوالی ولري، د انټرنټي ورځپاڼو ځينې برخې يوازې په انټرنټ کې موجودې وی، د انټرنټي ورځپاڼو د ماهيت (اصلوالي) د درک لپاره د رسنيو له غنايي نظريې څخه کار اخيستل کيږي، د رسنيو غنايي نظريه د څلورو ځانګړتياوو درلودونکې ده، مناسب سرعت، د منبع شخصي ماهيت او غنايي او د کارونکې د ژبې بيلابيل والی، معمولا ټولنيزې رسنۍ تخصصي ضرورتونو ته اړنه دي، که څه هم د رسنيو ځينې برخې د ويش په لحاظ د ځينو کوچنيو برخو درلودونکې دي؛ چې تخصصي مطالب خپروي، مګر ځينې وخت ډير تخصصې وي، لکه تخصصي مجلې چې په تخصصي ډول خپلو خپرونو ته دوام ورکوي، مګر نومړي مجلې هم په تنهايي سره نشي کولی چې د يوې لويې ټولنې غوښتنو ته ځواب وواييې، دغه کار معمولا ځينې وخت په ورځپاڼو کې هم صدق کوي. که څه هم ځينې تحقيقي ورځپاڼې د ورزشي او تفريحي اطلاعاتو په خپرولو پورې محدودې وي، مګر نشي کولی د ورزش يا سرګرمۍ د خاصو ډولو په خپرولو تمکز وکړي، ددغو کوششونو محدودول ممکن د يوی رسنۍ کلي ماهيت له منځه يوسي، لدې ټولو سره سره په يوه انټرنټې ورځپاڼه کې کيدای شي هغه محدوديتونه چې د فضا له نظره موجود وي له منځه يوسي، په همدې دليل زياتو اطلاعاتو ته لاس رسۍ چې خلک کولای شي د خپلو غوښتنو مطابق مطالب پکې انتخاب کړي، د خبرونو او اطلاعاتو ، خبري سرويسونه چې د خلکو د غوښتنو او سليقو مطابق په مختلفو ډولو طبقه بندي شوي؛ او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلا بیلو منابعو څخه تنظیم شوي وي، دغه ورځپاڼې پخپله د دي توان لري چې په هغې کې یو لوستونکی د خپلی خوښې مطالب په آسانه ډول ولولي.

د رسنیو بله غنايي عبارت ده د جملو له اغیزمنتیا او غیر اغیزمنتیا څخه چې جملي څومره اغیزمنې دي، څرنګه چې په چاپي رسنیو کې د جملو ساده والی اغیزمنتیا او د لنډو ساده جملو کارول حتمي او ضروري چاره ده، که چیرې په الکترونیکي ورځپاڼو کې زموږ لیکنې ژبه ساده او روانه نه وي، کلمې مو پیچلي او یا ډیرې نوي وي، لوستونکي یوازې د موز په کلیک سره زموږ ورځپاڼه پریږدي، او نورو سایټونو ته داخلیږي، په همدي سبب غنايي د کلام په الکترونیکي ورځپاڼو کې زیات د توجو وړ خبره ده

نړیواله شبکه: word wide web

که چیرې تاسې یو کمپیوتر او مودیم ولرئ، په ډیره اساني سره کولی شي د تلفوني شبکو له لارې اینټرنټ او وروسته له شبکې سره وصل شي، وروسته د خپل هدف لپاره په انترنټ کې پلټنه وکړئ، دغه ځانګړی سافتویر (نرم افزار) دی چې تاسې ته د دي امکان برابروي؛ ترڅو په نړیواله شبکه کې تاسې سره راغونډ کړي، ترڅو د خپل نظر وړ منځپانګې ته لاس رسی پیدا کړئ، او تاسې مجبور یې چې د اینټرنټې خدمتونه د برابرولو لپاره د ips (انټرنیټ پالنوال) له سیستم سره متصل شي، او یوه اطلاعاتي فضا ستاسې لپاره براره کړي، هغه څه چې باید ستاسي لپاره برابر شي، هغه تاسې باید لومړی په نظر کې ونیسی، (د هغه انتخاب کول دي) ، ځکه هغه څه چې تاسي غواړی ویې لولي، د هغه په باره کې اطلاعات د انټرنټ په شبکه کې موجود دي، د شبکې اطلاعات په انترنټي تارنماوی (سایټونه یا ایمیلونه) کې ساتل کیږي، په اوسني وخت کې په میلیونونو تارنماوی د انټرنټ په شبکه کې وجود لري، چې د بې شماره سازمانونو او اشخاصو پوسیله جوړیږی، او کوربه توب یې کوي، د نمونې په ډول:

۱ -: خبري سازمانونه، ورځپاڼې، تلویزون او خبري آژانسونه.

۲ -: تجارتي سازمانونه (د کارخانو خاوندان د خرید او فروش په باره کې او مالي سرویسونه).

۳ -: ملي او محلي سازمانونه.

۴ -: د فشار ګروپونه چې غواړي په سیاسي، اجتماعي او مذهبي لحاظ تغیراتو رامنځته کړي.

۵ -: هغه سازمانونه چې هدف یې مالي لاسته راوړني نه وي. لکه خیریه مؤسسات.

۶ -: په میلیونونو نور کسان له نړیوالي شبکې څخه په نړیواله ژبه د خپلې ذهني، مذهبي، او عقیدوي آرزوګانو لپاره استفاده کوي.

د ویب (نړیوال جال) پیژندنه:

د ۱۹۸۰ لسیزی په لومړیو کی (دټیم برنرزلی) په نامه یو تن فزیک پوه؛ د اورپا د اټومی څیړنو په مرکز (سرن) کی د کمپیوټرونو د خپلمنځی نښلونی پراختیا وړاندی کړه، اوویې ویل چی په راتلونکی کی کیدای شی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ټوګه دفزیک ټولو اړوندو فایلونو او معلوماتو ته لاسرسی ومومی، په ۱۹۸۸کال کې د خپاره شوي متن لپاره پرګرام خپور شو او د ۱۹۸۹کال په مارچ کی برنرزلی او رابرت کایلیایو یوه بله پروژه پیل کړه، چې د کمپیوټری شبکې له لاری یی خواره متنونه چمتو کول، دغه پروژه د)) ویب غڼې جال ((نومیده. دا حقیقت کی په بیلابیلا برخو کی دفزیک پوهانو ترمنځ داړیکو ټینګښت په موخه پیل شوی وه، دوېب شبکه د ۱۹۹۱کال په می میاشت کی دویب په نامه خپره او پر ۱۹۹۳کال ټولو خلکو ته وروپیژندل شوه. ویب نړیواله شبکه په انټرنیټ کی دخبر رسونی یوه نوی او په همدغه ترڅ کی اغیزناکه لاره ده، پوهانو دویب د ودی او پرمختګ ترټولو ستر لاملونه درنګه ګرافیکی انځورونو فلم،غږاو متنونو دپراخ وړاندیز وړتیا بولی.

ویب د انټرنټ یوه برخه:

دنړی په ګوټ ګوټ کی دکمپیوټر ډیر کارکوونکی له ویب سره سرو کار لری، په دغه لامل ډیری رسنۍ او کمپیوټری کارکوونکی ویب او انټرنیټ څیز ګڼي،خو ویب دانټرنیټ دستری نړی یوازی یوه برخه ده په انټرنیټ کی ftp.telnet او نور څیزونه او کیبلونه دکمپیوټرونه او په خپله دشبکی تارونه هم راځی.

د انټرنیټ ځانګړی ترون http نومیږی، چی په انټرنیټ کی دویب کارونی اسانتیاوی برابروی، د انټرنیټ ترټولو ستره موخه داده. چی کارکوونکی دنورو په کمپیوټرونو کی له زیرمه شویو توکو ګټه واخلی ftp.telnet او نور ټول د خدمت وړاندی کوونکو servers کی راځی، دویب او ftp ترمنځ یواځی توپیر د http په پوستکالی کی دی، ویب servers او ویب ایکسپلورر له http نه په ګټه اخستنی سره خپلمنځی اړیکی تینګوی، او دویب توکی ،چی په html ژبه لیکل شوی، سره تبادله کوی html دویب نړیواله ژبه ګڼل کیږی. چی دهغه پر بنسټ دویب ټولی چاری سمبالیږی.

ورځپاڼه اونړیوال جال: (internet)

په نړیوال جال کې به هیڅ داسې د حساب وړ ورځپاڼه نوي، چې ویبپاڼه ونه لري، د امریکا د ورځپاڼو ټولنې (naa) د سروې له مخې په نړۍ کې نږدې ۵۷ میلیونه وګړي، د ورځپاڼو له ویبپاڼو کار اخلي. د نیویارک ټایمز امریکایې ورځپاڼې د آنلاین لوستونکو شمیر تر چاپي اوښتی. ځکه اوس یې د پوښښ کچه د امریکا د لویې وچې پرځای تر ټولې نړۍ رسیږي. خو آیا د لوستونکو په یو دغسې ستر شمیر سره د دغو ورځپاڼو اقتصادي وضعه ښه شوې ده؟

دا ډیره سخته پوښتنه ده، ځکه ځواب یې بشپړه څیړنه غواړي. خو د یادو شوو ورځپاڼو د چلونکو په وینا د دوی د چوپړ چارې وړیا بڼه لري. او عایداتي سرچنې (خرڅلاو او اشتهارونه یې خورا کمزوري دي.)

ګڼ شمېر ورځپاڼې په آنلاین نړۍ کې یوه ټګلاره خپله کړې ده، دغه ورځپاڼه بیړني خبرونه له پیدا ښت سره سم خپروي. د ګارډین آنلاین چلونکي الن راسبریجر وایي: (دا ناشوني ده چې چاپي نسخې ته منتظر پاتي شو.) ګڼې نورې داسې بیلګې شته چې د چاپي او انلاین رسنیو دوه اړخیز اغیز رابښیي. په اسپانیا کې د (and) په نامه ورځپاڼې خپله مازدیګرنۍ (adn2) ورځپاڼه هم را ایستلې ده. چې ډیری د مسافرو لپاره ځانګړې شوې. د (and2) موخه داده چې مساپرو کورونو ته ترسیدا او انټرنیټ په کتو مخکې ښکاره کړي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ګڼې پرې وپلورې. (له ویب نه تر چاپه) ستراتژې بیا په چاپې نسخه کې د اینټرنیټې نسخې په کارید نه ټینګار کوي، lass ultimas noticias ورځپاڼه خپله انلاین نسخه په چاپی کی هم خپروی په جرمنی کی rheinische post ورځپاڼه د opinio په نامه سره یوه بله چاپی نسخه خپروي، چې د آنلاین او چاپې نسخې ګډوله ګڼل کیږي، دا هم شونې ده، چې د آن لاین او چاپې رسنیو خبر خونی هم سره یو ځای شې، او په ګډه کاروکړي. دغه راز د ورځپاڼو کچه هم ورو ورو وړه کیږي، په فرانسه جرمني او دلته افغانستان کې د ټابلوییډ کچې ورځ په ورځ خورا ډیرې شوې دي، د کچې وړوکوالی د لوستونکو لپاره په لوسته او مطالعه کې مرسته کوي، او که په موټرو کې یې هم لولي، نورو ته به یې مزاحمت نه کیږي، osterreich او london paper له پیله لا په کوچنۍ کچه خپریږي، مګرې ډیر خپرندویان په دې لټه کې دي، چې د خپلو ورځپاڼو بڼه د مجلو په څیر کړي.

په دودیزه خبریالۍ کې لوستونکي ورځپاڼې ته پر لیکونو بسنه کوي، که لیکوالان وې ورځپاڼې ته له لاسرې پرته خپلې لیکنې استوي، دغه مسئله په دریمه نړۍ کې، په ځانګړي توګه افغانستان کې خورا ډیره تر سترګو کیږي. په آن لاین ورځپاڼو کې بیا لوستونکي پر بریښنالیک بسنه نه کوي. هغوی د رسنیو یا ورځپاڼو له څښتنانو غواړي چې دوی ته بلاګونه جوړ کړي، او خپلې لیکنې د همدغه بلاګونو له لارې خپرې کړي، همدا اوس د نړۍ ټولې مشهورې ورځپاڼې، لکه ګارډین تلګراف دغسې بي بي سي آن لاین په پښتو کې ټول افغان، وربل او ځینې نورې ویبپاڼې خپلو لوستونکو ته د بلاګونو آسانتیاوې ورکوي، او په ځینې مواردو کې دا هم په ډاګه شوي چې تر سایټونو د بلاګونو لیدونکې ډیر دي.

د سیالیو نوی بڼه:

همدا وس په نړی کی تر ۱۳۲ پوری ورځپاڼی د ۵۰ میلیونو په شاوخوا کی ګڼی وړیا ویشی، دوی خپلی ګڼی په وړیا ډول دهر کور په وره کی ږدی. دا د سترو ورځپاڼو ننګونه ده اودوی باید د سیالی ډګر ته راووځی. یو شمیر ورځپاڼو دکچی د کموالی او د ورځپاڼی وړیا ویش ته په پاملرنی سره ځانګړی پارکیزو خپرونو ته لاس واچوو. د بیلګی په ډول په فرانسه کی play bac press ورځپاڼه د ماشومانو لپاره د دوی د بیلابلو عمرونو په پام نیونی سره څلور ورځپاڼی خپروی، دغه څلور ورځپاڼی، (le petit mon quotidien) (quoti) ,(quoidien) او (l actu شاوخوا 200 زره ګڼی خپروی، د امریکا د کارولینا ایالت په بلافټن کی blufftion today هم د سیالیو روان بهیر ته په پاملرنی سره دیوی وړی ټولنی لپاره له انټرنیټی مطالبو سره مل خپرونی پیل کړی.

په لوید یځ کی ورځپاڼی په دی لټه کی دی چی د انلاین رسنیو له پراختیا او ودی سره یو ځای خپلی پیینبې ټینګښي وساتي او داسی لاری چاری ولټوی. چی له نوی خبریالی سره پری سیالی وکړای شی.

بازارموندنه: marketing

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورځپاڼې تر ټولو ستر مالي بنسټ د اشتهارونو جوړول دي. دنړۍ ترټولي مهمې ورځپاڼې په دې لټه کې دي. چې څه ډول بازار وموممي ،د ورخپاڼې له لوګو نه رانيولي. تروړيا فزيکي اشتهارونو پورې هر څه دبازار موندنې اودلوستونکو د رابښکون په موخه کيږي.

ډيرې ورځپاڼې د خپل اشتهار په موخه له راډيو ،تلويزون او پوسترونو کار اخلي په دې توګه هم لوستونکي مومي او هم د اشتهاروالو پام وراړوي.

له چاپ تر انټرنيټه سبک بدلون مومي؟

دخبريالي يو شمير کار پوهان په دې باور دي؛ چې په چاپي او انلاين رسنيو کې د سبک دبدلون مساله دومره مطرح نده، ځکه سبک او ليکنې تګ لارې ډير د پيښې په څرګندتيا پورې اړه لري. د بيلګې په توګه د کورنيو چارو په وزارت بريد کيږي؛ او رسنې د شته سياليو له مخې، همدارنګه د چټکتيا له مخې ژوندي ساتي، خو دلته سر چپه هرم يا د سخت خبر سبک تر بل هغه غوره کار ورکوي. ځکه خبريال د فچيرې او نرمې خبريالي اړتيا او فرصت دواړه نه مومې، دغسې تودې پيښې تاوده خبرونه او چټک خبرې سبکونه غواړي، دا که په انلاين رسنيو کې وي او که په چاپي کې، دغه راز که د آن لاين رسنيو خبرې متنونه، ليډونه ،سرليکونه او د انځورليکونو برخې وڅيړل شي، له چاپي خپرونو سره ئې دومره توپير نه تر سترګو کيږي، دغه ثابته پاتې کيدنه دا په اثبات رسوي، چې تيوريکي مسايل لاپر خپل ځاى ټينګ ولاړ دي او دا وسايل او تيکنالوژي ده، چې د خبريالي بڼې ته بدلون ورکوي.

د الکترونيکې ورځپاڼو ماهيت: the core journalism

که چيرې موږ يو خبري اطاق ته داخل شو، او يو د هغه له کارکونکو سره خبرې اترې وکړو، کيدای شې چې هغه راته وواېي، چې ورځپاڼه ليکنه د دې وړ نده چې بايد تدريس شي، داخبره واضح ده، کيدای شې يو څوک له يوه مجرب او ماهر ورځپاڼه ليکونکې سره د ورځپاڼې ليکنې په کار پيل وکړي، له يو څه وخت عملي کار څخه وروسته ښه ورځپاڼه ليکنه زده کړي، مګر د ورځپاڼې ليکنې واقعي ځانګړتيا چې هغه د خبريال استعداد او د خبري مطالبو د ترلاسه کولو ښه ذوق دی، ذاتي ندي، ترڅو هر خبريال يې بايد لومړۍ ولري، کيدای شي دغه ځانګړنه په يوکس کې له ازل څخه موجوده وي، او يا نوی موجوده، يو ښه مسلکې ژورناليست بايد له عملي ابتکار او مهارت سره حساس وي، چې کيداي شي نوموړې چاره له هغه څخه ډيره سخته او زياتې هوښياری او پوهې ته ضرورت ولري، کوم چې موږ ئې په نظر کې لرو او قابل د احترام وي.

البته دا خبره درسته ده چې کيدای شې ځينې کسان د طبعي استعداد خاوندان وي، ترڅو د ورځپاڼه ليکنې په جريان کې د ورځپاڼې د مهمو عناصرو ، لکه: له بيګانه خلکو څخه د شخصي پوښتنې کولو وړتيا ، په ډيره هوښياری سره د خپلې پوهې او ذکاوت ښکاره کول، بې شکه نوموړي هغه کسان دي چې په ورځپاڼه ليکنه کې له نورو څخه ډير ښه ماهر وي، ډير پوه، د پياوړي او ښه استعداد واله تحقيق کونکي، رپوټ ليکونکې، د پلان او طرحې جوړونکې او ليکوالان ډير ښه وي، مګر پدې معنې نه چې زيات خلک د ورځپاڼه ليکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیاوو ته لاس رسی نلري، یا ورځپاڼه لیکونکې ندي، کیدای شې دغه جوهر په یو چا کې ذاتي وجود ولري، ځکه دغه ځانګړي علم او پوهه ده چې لاسته راوړنکې یې باید له ځانګړو استادانو څخه لاسته راوړي.

څرنګه چې په نړۍ کې آنلاین (الکترونیک) د دې امکانات برابر کړي، چې هره ورځ په میلیونونه انسانان کولای شې په یوه (وب) کې تحقیق او پلټنه وکړي، او نشرات وړاندې کړي، لکه څرنګه چې په دې برخه کې یادونه وشوه، چې پخوانۍ لاسته راوړني لکه د خبر پیژندنه او د پیښو په اړه د اطلاعاتو لاسته راوړل، د خبرونو ارائه او وړاندې کولو زده کړه، پدې لحاظ ویلی شو چې ورځپاڼه لیکنه د زدکړې وړ ده.

د ورځپاڼه لیکنې د جریان ماهیت او ارزښت: the core journalistic process

څرنګه چې ورځپاڼه لیکنه هغه جریان دی چې د مقرراتو، جوړښتونو او د نتایجو درلودونکې ده، د ورځپاڼه لیکنې دغه ارزښت ته په کتو نوموړی بهیر باید یو وچ او بې روحه جریان نوي، ترڅو د استعداد او تخیل د له منځه تلو سبب ونه ګرځي، مګر دغه جریان د ورځپاڼه لیکنې د ځینو جوړنکو اجزاوو څخه دي، ورځپاڼه لیکنه د څلورو مراحلو درلودنکې ده،

۱: د اطلاع او خبر موندنه، تشخیص او لاسته راړل چې د لوستونکو د علاقمندۍ او جذابیت سبب ګرځي.

۲: د دغو ټولو لازمو او ضروري موضوعاتو وړاندې تهیه او ترتیبول.

۳: له نوموړو ټولو موضوعاتو څخه د مهمو او خبری موضوعاتو انتخابول.

۴: د دغو مؤثر ترینو موضوعاتو نشر ته سپارل.

په مطبوعاتو، رادیو او تلویزون کې د ورځپاڼې لیکنې چارې له دغه پرله پسې والي او مراحلو څخه پیروي کوي، ترڅو ټول مطالب د یوې مجموعې تر عنوان لاندې له هغه وقایعو څخه چې په یو ځای د وړاندې کولو وړ وي نشر شي، لکه څرنګه چې موږ وینو آن لاین ورځپاڼه لیکنی متفاوتې دي، څرنګه چې (وب) یو غیر خطي (نه چاپیدونکي) رسنۍ ده چې لوستونکې کولای شې، هغه څه چې دوی ته په زړه پوری وي انتخاب او نور لرې کړي، پدې سربیره لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه دغه څلور مراحل په آن لاین کې هم په کار وړل کیږي، دغه څلور مراحل د الکترونیکي ورځپاڼه لیکنې د خبري عناصرو په ترکیب محتوا، نظم او ترکیب کې مهم رول لري، او همدارنګه د الکترونیکې ورځپاڼه لیکنې د منځپانګې په نشر او خپریدو کې مهم رول لري.

الکترونیکي پست: e-email

ایمیل دژورنالست لپاره د ریوټ یا خبر ورکولو په برخه کې ډیرې تیزې څرګندونې دي. ایمیل د ژورنالستانو لپاره هغه وسیله ده چې د هغه پواسطه په نړیواله کچه معلوماتو ته لاس رسی پیدا کوي. دغه ورځپاڼې او سنیو چاپي او برقي رسنیو ته په کتو سره زیات ورتوالی لري. هغه وخت چې متحرک ګرافیکونه او آواز لرونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

آهنګونه په الکترونیکی ورځپاڼوکې له عکسونو سره اضافه شي. الکترونیکي رسنۍ په ژوندی او هیجانه انګیزه بلوي.

له انټرنټ څخه استفاده کونکي په ۱۳۷۹ کال کې له ۴۰ څخه تر ۵۰ میلیونو خلکو رسیدلی، مګر د وخت په تیریدو سره د خلکو له الکترونیکي ورځپاڼو سره زیاته مینه پیدا شوه او زیاتو خلکو ورته مراجعه وکړه. دالکترونیکي ورځپاڼو په مینوالو کي په پراخه کچه زیاتوالی راغي. څو کاله وروسته ددي احتمال شته چې الکترونیکي رسنۍ داوسینو رسنیو ځای ونیسی.

د اینټرنټ پواسطه کولی شو چې د اشخاصو یا ډلو ترمنځ د ایمل له لاري مطالب یا لیکنۍ متن او یا هم اسناد تباله کړو، اکثره د اینټرنټ وړاندي کونکي سرویسونه د ips اینټرنټ ته د لاس رسي له لاري د ایمل پواسطه خپل منځي ارتباطات ټینګ کړی، زیاتره کارکونکي د الکترونیکي پوست له لاري خپل کارونه سرته رسوي، مګر شبکه او الکترونیکي پست دوه متفاوت سیستمونه دي، تاسي کولای شی چې له ایمیل څخه استفاده وکړی بدون لدي چې شبکې ته لاس رسۍ ولري.

الکترونیکي پوسټ د څو ځانګړو خاصیتونو درلودونکې دی.

۱ سرعت -: تاسي کولای شی خپل پیغام ولیکی او په ډیره چټکي سره یې د خپل هدف لور ته ولیږدوي، دغه سرعت ډیر سریع او کله هم نستا سریع وی چې د ارتباط د برقراری په وخت پورې ارتباط لري.

۲ هدف ته په بیړه رسیدل -: دغه موضوع نړیواله یا کیدای شي شخصی وي، له نړیوالو کرکټرونو سره خبري اتري په الکترونیکي پوست کې د بدلون یا اوښتون قابلیت، تاسي کولای شی د الکترونیکي پوست پواسطه د ښوطرحو د په زړه پوري مطالبو څرګندونکي شی چې د غه مطالب د ایمیل پواسطه لیږدول کیږي.

دانټرنیټ پاڼو دآدرسونو دجوړېدو عناصر

هره انټرنیټ پاڼه ځان ته یوبېل آدرس لري ، چې یو دبل سره بېلوي، دبېلګې په ډول ستاسو پام ودې لاندي آدرس ته رااړوم.

۱۲۳۴

http://www.breshna.com

۱ -: -http دویب پاڼو د خلاصولو لپاره یو پروټوکول (تړون) دی ، چې دهمدې تړون په وسیله ویوه لټووني (browser) ته ویل کیږي ، چې په څه او څنګه یوه پاڼه خلاصه کړي.

۲ -: -www ددې ښودنه کوي ، کومه ویب پاڼه چې تاسو خلاصوئ ، هغه نړیواله ویب پاڼه ده ، یعني نوموړې پاڼه انټرنیټ ته په وصل شویو سرورونو کې ځای په ځای شوې ده.

۳ -: دربیمه برخه -: دویب پاڼې نوم دی، لکه بېنوا ، ټول افغان، پوهندوست ، مورچل او داسي نور ...

۴ -: ددې ښودنه کوي، کومه ویب پاڼه چې تاسو خلاصوئ هغه په یوه تجارتي محدودې پوري اړه پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې هکله ستاسو پام و دې لاندې لنډتیلیک (جدول) ته را اړوو .

یوه ویب پاڼه ، کېدای سي دغه لاندې روستاړي (suffix) ولري.

وروستاړی بشپړ ویی (لغت)

com commercial

org organization

net network

tv television

gov government.

edu education

mil military

af afghanistan

دو همه برخه

وبلاگ weblog

د انټرنیټ په مټ یو شمیر امکانات ، وسایل او خدمتونه، د مینوالو په واک او لاس کې ورکول کیږي، د انټرنیټ تر ټولو یوه په زړه پوري ځانګړتیا داده؛ چې د خدمت په موخه د مینه والو لپاره ددې توان په واک کې ورکوي ترڅو له مخاطب کس سره یو له بله نیغ په نیغه په خبرو او د خپل فکر او نظر په شریکولو کې یو له بله معلومات شریک کړي.

هرڅوک کولی شي د انترنټ په مټ خپله پوه او تجربه د نورو کسانو په اختیار کې ورکړي، او په ټولنه کې خپل ځان او شخصیت د شبکه یې ټولنې د غړو په توګه مطرح او وړاندې کړي، د ارتباط داسې لارې چارې چې هرڅوک وکولای شي خپل مطالب او نظریات او یا فکري پوهه تر نورو په تر ټولو آسانه او بدون له کوم محدودیت څخه ورسوي. ایا د داسې وسایلو د استعمالولو مینوال یاست؟

آیا د یوې شخصي ورځپاڼې په لرلو سره خوښ یاست چې پدې سره وکولای شئ خپل د خوښې وړ مطالب د موضوع اړوند د غوښتنې سره سم روښانه کړی؟

په څو ورستیو کلونو کې بشریت په نوي نړۍ کې قدمونه ایښې چې بغیر له شک څخه تر ټولو مهمترینه لاسته راوړنه د ارتباط او اطلاعاتو او معلوماتو له خپرولو سره په تړاو د وبلاګ د منځته راتګ موضوع ده، نن ورځ موږ د دغه پرمختګ شاهدان یو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني پدې عقيده دي چې اولين وبلاګ د (ټيم برنرزلي) په واسطه د (info.cern.http) په نوم جوړ شو ، دوهم وبلاګ د (mare andreessen) په واسطه په (ncsa) کې رامنځته شو . چې پدې کې هم د برنرزلي په شان کارونه ترسره کيدل .

د۱۹۹۲م نه تر ۱۹۹۷م کلونه چې هغه د وب د انفجار په نوم يادېږي؛ څو نور وبلاګونه هم منځته راغلل، له لومړنيو وبلاګونو څخه کولای شو د (winer daver) اړوند اخبار seripting د وبلاګ(barger) او (cameron barret) وبلاګو ته اشاره وکړو . دلومړنيو وبلاګونو د منځپانګې په اړه ويلای شو چې په لومړنيو وبلاګونو کې داسې لينګونو او توضيحات شامل وو چې هغه د لوستونکو له غوښتنې سره سم ؤ . پدې بهير کې وبلاګ ليکونکې د دې غوښتونکې شول ترڅو په وبلاګونو کې داسې مطالب ځای پر ځای کړي چې په راتلونکې کې هم د خلکو د ميل او غوښتنو وړ وي .

دوبلاګونو پراختيا يا عمومي کيدل

لومړني وبلاګونه اکثره د وب او نرم افزاره طرحه کونکو لخوا چې يو جانبه فعاليتونه وو ؛ په شخصي توګه په کورونو کې رامنځته شول . ددوی ارتباطي منځته راتګ دهغوی د ايجادونکو په توان پوری تړلی وو ، چې په هغه وخت کې يو په بل پسې مطرح شول . په لومړيو کې د وبلاګونو تعداد ډير محدود وو ، چې په ۱۹۹۹م کال کې په دغه لاره کې دڅو وړيا او په ټيټ بيه د وبلاګونو په منځته راتګ سره په دغه لړی کې ډير لوی پرمختګ راغی .

د وبلاګ يا وبلاګ نويسی شمير تر ۲۰۰۰م کاله له ۱۰۰۰ څخه زيات وبلاګونه جوړشول، او دغه تعداد د ۲۰۰۲ کال تر نيمايي پوري له نيم مليون څخه هم زيات شو . داوسني جوړښت په اساس د وبلاګونو تعداد د وبلاګ ليکني په سيستم کې له سلو زرو څخه زيات دي، په هرو څلويښتو ثانيو کې يو نوی وبلاګ رامنځته کيږي . په وبلاګ کې يو مهم تحول هغه د وبلاګ بدليدل دي په يوي داسې رسنې چې د هغې پواسطه په مختلفو موضوعاتو باندې دهغه د ليکونکو ترمنځ محاوري (خبري اتري) کيږي، په همدی ترتيب هغه لوستونکې چې علاقه لری ترڅو په دغه بحثونو کې برخه واخلي، د موضوع په اړه د لومړنيو معلوماتو څخه علاوه کولی شي خپل نظر هم دموضوع په اړه څرګند او يا دخپل وبلاګ په جوړولو سره په نوموړی موضوع کې له خپل ليد لوري څخه مباحثې او معلومات خپاره کړي .

د پورتني وضعيت په نظر کې نيولو سره کولای شو په ظاهري ډول د ارتباط په ډول په يوه وخت کې د څو نفرو ترمنځ نظريات او معلومات تبادله شي، چې تر اوسه په مختلفو ډولونو لکه(newsgroups) خبري ګروپونه يا (mailing) دخطونو يا پيغامونو ليستونه جوړ شوي دي . لدې سره په تړاو يو اساسي توپير وجود لري، هغه داچې وړاندې شوي نظرونه په متعلقه فضا کې دوبلاګ تآليفونکی ته ليږل کيږي، هر وخت په مستقيم ډول خبري نشي کولي، بلکې هغه خپلې خبري وبلاګ ته په کتو سره مشاهده کولی شي . يو له هغه تحولاتو څخه چې د وبلاګ د رشد او انکشاف سره رامنځته شو ؛ هغه د وبلاګونو مطالعه ده نورو وبلاګ ليکونکو څخه چې د blogrolling په نامه د پديدې د رامځته کيدو سبب شو blogrlling(د وبلاګ يوه برخه چې د هغه سايټونو د ليست لپاره چې وبلاګ ليکونکې هغه په منظم ډول او هميشه مطالعه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جوړښت په ډول له هغه وبلاګ سره یو ځای کیږي د غه برخه عموما په ښي او یا چپ طرف کې په یوه صفحه کې جوړه شوي وي.) د دغه لیک له ډیرو جالبو ځانګړتیاوو څخه د وبلاګونو ترمنځ د ارتباطي جامعي (شبکې) رامنځته کیدل دي.

وبلاګ په افغانستان کې

وبلاګ په افغانستان کې نسبتا یوه نوی پدیده ده، په افغانستان کې د وبلاګ شالید ته په کتو ویلی شو چې د سپټمبر له یولسمي څخه پیل کیږي. لومړی وبلاګ لیکونکی د افغانستان په داخل کې عزیزالله حکیمي دی، چې په یوه خارجي موسسه کې ئی کار کولوو، لومړی وبلاګ یې په افغانستان کې په ۱۳۸۱ه ش کال کې د کنګاش په نامه جوړ کړ، په افغانستان کې هغه وخت وبلاګ یوه نوی پدیده وه، یوا ځې خارجي موسساتو په کابل کې انټرنټ ته لاس رسې درلود، مګر په ۱۳۸۳ ه ش کال کې بی شماره وبلاګونه د افغانستان د وبلاګ فهرست ته ورزیات شول، چې ۳۰۰ ته یې تعداد ورسید؛ په ۱۳۸۰ ه ش کال کې نه یوا ځې په افغانستان کې بلکې په ټوله نړۍ کې اوج ته ورسید، په داخل د افغانستان کې هم افغان وبلاګ لیکونکو وبلاګ ته مخ راوګرځولو، مګر دا هغه کسان وو چې په خارجي موسساتو او سازمانونو کې په کار لګیا وو. په اوسني وخت کې په افغانستان د وبلاګ لیکونکو قانون جوړ شو چې په افغانستان کې د وبلاګ لیکونکو له مشروع حقوقو څخه دفاع کوي.

د وبلاګ ځني ځانګړتیاوي:

۱ د وبلاګ سبګ او طریقي عموما شخصي، غیري رسمي او خپلواک دي. له دي وړیا نشراتو څخه په استفاده هر څوک کولای شي د اطلاعاتو او پیغامونو په نشرولو په انټرنټ کې اقدام وکړي.

۲ څرنګه چې وبلاګونه د کیفیت، محتوا او اهدافو له لحاظه مختلف ډولونه لري، په همدي لحاظ هریو کولای شي د خاصو لوستونکو درلودونکي وي.

۳ څرنګه چې وبلاګونه په ۹۰ لسیزه کې مطرح شول او په ډیر سرعت سره یې پرمختګ او په همغه وخت کې یې په نشراتو پیل وکړ، لکه blogger.com پدی لاره کې بیلابیل وبلاګونه رامنځته شول. مثلا: هغه وبلاګونه چې د خاطراتو آن لاین دفترچه یعني د لیکونکو د روزمره فعالیتونو او تجربو انعکاس کونکې دي، خصوصې وبلاګون یوا ځی د هغه توضیحاتو درلودنکې دي؛ چې له ځیني موضوعاتو سره لینګ ولري.

اکثره وبلاګونه د متنونو درلودونکې وي. مګر ځینې داسی وبلاګونه هم موجود دي چې له متن څخه علاوه له نورو اطلاعاتي موادو لکه صوت، تصویرونه او نورو ویدیویې کلیفتونو څخه هم استفاده کوي. تصویری بلاګونه (photo blog) ، ویدویې بلاګونه (videoblog) ، صوتي بلاګونه (audioblog) .

۴ یو وبلاګ هغو اطلاعاتو ته اشاره کوي. چې وبلاګ جوړونکو له نورو وبلاګونو سره په لینک کې له هغي سره تقسیم بندی کړی وي، ترڅو په اسانی سره استفاده کونکي له هغي څخه استفاده وکړي، د وبلاګ لوستونکې کولی شي له هغې برخې د وبلاګ څخه استفاده وکړي چې هغه ته په زړه پوری وي، دیوه وبلاګ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعي په وخت کې لوستونکي کولی شي په بیلابیلو لومړنیو تفاوتونو سره مطالعه وکړي. لکه زماني (د وخت او تاریخ په اساس مطالعه.) ، د موضوع په اساس (د خاصو لغتونو د پلټنې په اساس). زیاتره وبلاګونه په یو blog roll کې شامل وي؛ چې د هغه لینګونو په لیست کې شامل وي چې د وبلاګ جوړونکو لخوا پشنهاد شوي وي. اکثره وبلاګونو دغه فرصت خپلو لوستونکو ته برابر کړی دی؛ ترڅو لوستونکي خپل نظر د موضوع په اړه په سایټ کې څرګند کړي.

۵ - یوه جالبه نقطه له وبلاګ سره په تړاو هغه د وبلاګ سادګي ده په وبلاګ کې یوه اصلي صفحه له نورو صفحاتو سر په تړاو د ارتباطي مشاهدی لپاره ځانګړي شوي وي. د دغه سایټ لپاره د scro سبک جوړ شوی، چې لسګونه صفحي له هغي سره تړاو لري. اکثره وبلاګونه دغه جوړښت لری.

۶ وبلاګ معمولا عمومي حالت لري مطالب په عمومي ډول د لوستونکو خدمت ته وړاندي کوي.

- موجوده امکانات په وبلاګ کې معمولا په څو مؤلفینو پوری تړاو لري. - په خپاره شوو امکاناتو کې په یوه وبلاګ کې له یو عاقلانه فکر څخه پیروي کیږي؛ مثلا کله چې د یو وبلاګ مؤلف د یو مناسب لینګ پیدا کوي؛ کولای شي له هغي سره د میلان په صورت کې هغه معرفي کړي.

۷ - یو وبلاګ د مضامینو دلومړیتوب او د خاص زماني نظم په اساس رهبری کیږي (د وبلاګ په لومړیو صفحو کې نوي مطالب وروسته نور زاړه مطالب نشر کیږي) ۸ - په اوسني وخت کې مختلف وبلاګونه دژوند په بیلابیلو برخو کې لکه سیاسي، حقوقي، اجتماعي، فرهنګي، علمي او په نورو مواردو کې موجود دي. ۹ - د وبلاګونو ایجادول د ټولني په یوه خاص قشر پوری ندي تړلي بلکي د ټولني مختلفي طبقي کولای شي وبلاګونه رامنځته کړي. ۱۰ - کیدای شي داسي سوال مطرح شی چې ولي وبلاګونه دومره مشهور دي؟ د سافتویرو یو جوړونکي پدي اړه وایي (زه پدی فکریم چې هغه څه چې یوڅوک یې په ذهن کې راګرځوی په دنیا کې شاید د ویلو موقع ورنکړل شي او یا د خپلو عقاید و دڅرګند ولو لپاره امکان پیدا نکړي مګر پوهیږي چې شاید وبلاګ ددي لپاره بهترینه وسیله وي).

۱۱ - وبلاګونه په بیلابلو برخو کې په یوه ورځ کې زرګونه لوستونکي لري بیلابل لوستونکي مختلف موضوعات چې د ده دعلاقي وړ وی د ورځپاڼو څخه مخکې لولي. ۱۲ - ځیني وبلاګوونه صرف د یوه شخص څخه کنترولیږي، مګر ځیني نور د یوه ګروپ څخه کنترولیږي.

۱۳ - وبلاګونه د ورځپاڼو او مجلو په نسبت د زیاتو مراتبو درلودونکي دي او یو تعداد وبلاګونه د (ستاسو نظر وړنقطی) د یوی برخي درلودونکي دي چې لوستونکي کولی شي وړاندي شوی نظر مطالعه او د نورو لوستونکو په څیر خپل نظر په نوموړي موضوع کې بیان کړي. د پورتني ځانګړتیا په نظر کې نیولو سره د خپل نظر د وړاندي کولو څخه علاوه له څو ساعتونو څخه وروسته بیا هم کولای شې له خپله فکره نور معلومات هم د نوموړي موضوع سره په تړاو وړاندی کړي.

ویبلاګ لیکنه چادود کړه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوبلاګ لیکنې دبنسټګرو په اړه خوا لږ معلومات ورکړل شوي دي، دالاروښانه نه ده؛ چې لومړني مخکښ څوک و، خو د دې رسنيزې وسيلې شمير ورځ تر بلې پراختيا او وده مومي او د هغه ارزښت او اغيزې راښيي.

همدا اوس په نړۍ کې دويبلاګونو شمير تر لس ۱۰ميليونه اوړي،

ډيووني ز، جورن بارګر او جاسټن هل هغه درې کسان دي چې د ويبلاګ په دود تيا او وده کې يې رغنده رول لوبولی دی، ډيرې د ويبلاګ ليکوالان؛ همدوی د ويبلاګ ليکنې پلورنه ګڼي، وينز په ۱۹۹۷کال کې د ويبپاڼو دجوړلو ټګلارۍ او د متنی خبرونو د اوډون چارې را وايستې هغه په نړيجال کې ترټولو دزاړه وبلاګ څښتن دی.

ونيز په پيل کې دويبلاګ دکشف په اړه څه نه ويل ،خووروسته هرڅه په ډاګه شول، بارګر دخبريالانو په وړاندې وويل: چې د ويبلاګ له لومړنيو کاروونکو شميرل کيږي؛ هغه په ۱۹۹۹کال robot wisdom.com ويبپاڼه راوايسته اوبيلابيل توکي يې پکې پرليکه کړل، د ده په وينا ، وينر د ويبلاګ ليکوال نه دی، ځکه زماني اوډون ته يې پام نه کاوه وينز په پيل کې ويبپاڼو ته news pages يا د خبر پاڼې کليمه کارولې وه، خو دا چې سايټونه يوازې په خبرونو پورې منحصر نه وو)) ويبلاګ((ياد شول او ملګرې يې ټول د انټرنيټ کارکوونکې په همدغه نامه يادوي (جاسټين هل) کله هم د ادعا نه ده کړې چې دی لومړنی بلاګ ليکوال دی.

په پښتو کې ويبلاګ ليکنه له بهره راغله، په پيل کې يو شمير بهرنيو ويبپاڼو دا اسانتيا برابره کړې وه، خو وروسته د وربل، ټول افغان د بلاګونه په څير پاڼو هم دغه نوښت ته لاس واچاوه.

په پښتو کې دلومړي ويبلاګ جوړونې وياړ وربل سايت ته پاتې کيږي، خوورسته دغه لړۍ وغځيده او اوس په نړيجال کې په زرګونو پښتو ويبلاګونه دي.

الکترونيکي ورځپاڼه:

د بلاګونو په اړه ترسره شوې څيړنې ښيي؛ چې دانټرنيټ په فضا کې تر پنځوميليونو پورې ويبلاګونه او شاوخوا درې ميليونه د فيسبوک پاڼې دي؛ چې دانټرنيټ کاروونکو څو سلنه برخه جوړوي، دغه بلاګونه د انګليسي په ګډون په ۱۰ ژبو کې دي چې دپښتو برخه پکې ډيره خوارده، ويبلاګ چلوونکې ډيرې دويبپاڼو مسلکې او نامسلکې لوستونکې دي چې د وخت په تيريدو سره له اړوندو ويبپاڼو ځانګړې ويبلاګونه غواړي

.

ايا ويبلاګ ليکنه خبريالي ده؟

دخبريالې ډيرې کارپوهان ويبلاګ ليکنه خبريالي نه ګڼي دلته دوه لاملونه دخبرې سرچينې په توګه دبلاګ منلو پر وړاندې خنډ جوړيږي:

شخصي والي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویبلاګونه دلیکوال یا ویبلاګ چلوونکي شخصي مال دي، او هرڅه ته یې له یوي شخصي زاویې کتل کیږي په ویبلاګ کې ډېر لږ پر خبري مسایلو تمرکز کیږي، په داسي حال کې چي د شخصي بوختیا وو او مسلکي توکو برخه یې تر نورو هغو درنده ده.

کم باوري

ویبلاګونه د خبر ښې سرچینې نه دي؛ ویبلاګونه ته خلک د شخصي کتابچو په توګه ګوري، نه یوه خبري وسیله؛ په همدغه لامل د ویبلاګونو دخبري توکو (خبرونه ،رپوټونه او داسي نور) د اعتبا رکچه هم خوراټیټه ده؛ ډیر لږ به داسي کسان وموندل شي چي پر ویبلاګ دیوې ښې خبري سرچینې په توګه باور وکړي، دغه راز تر سره شوي څېړنې هم دا ښیي چي لوستونکي ویبلاګونو ته دخبرونو لپاره نه ځي، بلکې له خبرونو نه دیوه متفاوت څیز په لټه کې بلاګونو ته سرښکاره کوي، د دې موضوع یو شمیرکسان بیا ویبلاګ رسني او ویبلاګ لیکنه خبریالي ګڼي، ددوی په اند ویبلاګ دیوې نوي انټرنیټي انلاین وسیلې په توګه خپل ځانګړي مخا طبان لري، او ویبلاګونه هم کولای شي دویبپاڼو په څیر ښې خبري سرچینې وګرځي.

دغه ډله ویبلاګ لیکنه دنرمې خبریالي یوه برخه بولي په نرمه خبریالي یانرم خبر کې ډېري د پیښې شا څمکه اوتر پیښې وروسته مسایل را سپړل کیږي؛ ځکه خو د ویبلاګ لیکنه هم په دغه کتارکې راولي، ددوی په وینا په نرمو خبرونو کې فیچري او شخصي توکې ډېروي او بلاګ لیکنه هم دا ځانګړنې لري، دا ډله په دې باورده چي ویبلاګ به په راتلونکې کې غوره رسنیزه وسیله وي.

دغه ادعا تریوه بریده دمنلووړهم ده، ځکه همدا اوس په نړۍ کې ترڅو میلونو پوري کسان ویبلاګونه لري، په میلونونو ویبپاڼې دي، په همدې کچه ورځپاڼې، راډیوګانې اوټلویزونونه دي؛ چي دا ټول په خپل وارسره خبریالي تر کسی پوري محدودوي؛ یانې داسي وخت هم راتلونکې دی چي هرکس یوه رسنۍ ولري؛ داکه ویبپاڼه ده ویبلاګ دی اویا تردې بله ساده او بې لګښتې احتمالي رسنیزه وسیله ده.

ویبلاګ د انلاین رسنیو دیوې برخې په توګه په خبري ډګر کې له ویبپاڼو سره ورته ښه لري، یانې په ویبپاڼو کې ډېري ځانګړنې، آرونه او معیارونه سره ورته دي دلته یوازې هغه ټکي یادول غواړو چي دویبلاګ دبري اوراښکون لپاره اړین دي.

په ویبلاګ کې څه وکړو او څه ونه کړو؟

ژورنالیستان چي کله انلاین نړۍ ته ننوځي ډېر له دودیزې خبریالي نه په اغیزه عمل کوي، د دې لپاره چي انټرنیټي فضا کې خپل ځای او موقعیت وپیژني د انلاین رسنیو پر ځانګړنو باید وپوهیږي، دغه ځانګړنې یو څه دویبپاڼو په برخه کې سپړل شوي او ځینې نوري هغه چي په یو نه یو ډول له ویبلاګ سره تړل کیږي په دا ډول دي.

له غږ، انځور او میوزیک نه ګټه واخلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بلاګ کی ځانګړی غږونه او موسیقی دبلاګ رانښکون ډیروی، د مخاطبانو په ذهنونو کی یې یاد تلپاتی کوی، که چیری تاسی په ویبلاګ کی له پرانستل کیدو سره سمه (ای زما وطنه دلالونو خزانی زما ـــ ستا هره دره کی دی دتورو ښیانی زما) یا دازمونږ زیبا وطن. دغسی نوری ترانی یا ځانګړی موسیقی وی، د مخاطب په ذهن کی به ستاسی دبلاګ نوم ژوندی پاتی کیږی، دغه راز بی ساری نوی او په زړه پوری انځورونه او پیوندونه هم ستاسی د بلاګ اغیزه ډیروی.

ښه راغلاست ،په مخه مو ښه

یو شمیر ویبلاګونه همداچی پرانستل کیږی پر مخ یی د ښه راغلاست یا هر کلی جمله راځی، دغه راز کله چی بیرته تړل کیږی د مخه ښه توری راځی دا په مخاطبانو کی دبلاګ په اړه یو ډول رانښکون او باور زیږوی؛ او هغوی دی ته اړباسی چی په وار وار بلاګ ته سر ښکاره کړی دا هم په یاد ولری چی له بریده زیات دغسی ځیزونه ونه کاروی؛ ځکه دا بیا دمخاطبانو لپاره یو ډول مزاحمت ګڼل کیږی، که تاسی پخپله له دغسی مزاحمتی کړیو سره مخامخ کیږی، لومړنی غبرګون به مو دهغو بندول او ورپسی له سایټ نه تیښته وی.

خپل ځان ور وپیژنی

په بلاګونو کی دبلاګ د لیکوال پیژند ګلوی دودیزه مساله ده، دویبلاګ په ښی یا کیڼ اړخ کی خپله لنډ پیژند ګلوی او انځورونه پر لیکه کړی، برښنالیک او ګرځنده ټیلیفون شمیری هم ولیکی دا له تاسی سره د مخاطبانو دپیژندګلوی او اړیکو په برخه کی مرستندوی تمامیږی که چاپ شوی اثار او نوری لاسته راوړنی لری هغه هم پر لیکه کړی.

دبلاګ قالبونه ژرمه بدلوی

دبلاګ لپاره له ذوق او سلیقی سره سم قالب غوره کړی؛ ستاسی لوستونکی ستاسی دبلاګ له مخپسولنی او چوکاټ سره روږدی کیږی، که چیری دغه مخپسولنه او قالبونه ژر ژر بدلوی دا به پر لوستونکو ښه اغیز ونه کړی.

په بلاګ کی درنګونو بی ځایه کارول دلوستونکی لپاره ستونزی پیښوی، په ځانګړی ډول به شا ځمکه کی تور رنګ مه کاروی؛ ځکه په تور کی هر بل رنګ دلوستونکی سترګی ستومانوی، که رنګونه ساده او په ښه سلیقه غوره شی دا به ښه وی.

لنډ ولیکی او تبصری کنترول کړی

په ویب اوویبلاګ کی اوږدی لیکنی دچا نه خوښیږی؛ کوښښ وکړی چی لیکنی مو لنډی او د تبصرو لپاره کړکی پرانیزی، تبصری پر وخت کنټرول کړی او چا ته دا وخت مه ورکوی چی ستاسی بلاګ دخپلو شخصی عقدو سپکاوی او یا هم غیر اخلاقی چارو لپاره وکاروی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې انټرنیټ ته ۱۲ ساعته یا ۲۴ ساعته لاسرسی نه لرې او نیغې تبصرې نه شې سمولای، د تبصرو کړکۍ مه پرانیزې کوښښ وکړې له لیکنې سره مو پر لومړۍ مخ تر اوو پورې تبصرې پرېږدې پاتې نورې یې بلې پاڼې ته لېږدولای شې.

کوچنې انځورونه وکاروې

کوچنې انځورونه او نقشې تر سترو هغو ښه دي، که چیرې ستاسې انځورنه لوی وي او د مخاطبانو د انټرنیټ چټکتیا کمه وي؛ هغوی په انځور کتلو کې له ستونزو سره مخامخ کیږي، تاسې باید وړ او په معیاري کچه انځور پورته کړې.

توکې او انځورونه ژر مه کوزوې

د شونتیا تر بریده له بلاګ نه پخوانې توکې مه کوزوې، ستاسې لیدونکې کیدای شي د یوې مهمې موضوع په برخه کې ستاسې توکو ته اړتیا ومومي، هغوی به خامخا ستاسې بلاګ ته سر ښکاره کوي، که په بلاګ کې مو توکي لرې کړې وي؛ هغوی به سخت نهیلي شي هڅه وکړې د خپلو زیرمو شویو توکو لینګ پر لومړي مخ کیږدي.

څه ډول لوستونکې موندلای شې

- داسې څه ولیکې چې دورځې مساله وي او یو نوي څیزوي.
- د خپلې اړوند څانګې سکالو په اړه بشپړ تمرین وکړې او ځان ښه پرې پوه کړې.
- تاوده خبرونه او مهمې تودې پیښې ژر خپروې.
- داسې څه ولیکې چې په ۱۰ کالونو کې هم زاړه نه شي.
- په پیل کې یوازې پخپله ویبلاګ وچلوې، وروسته موډلې پراخه کړې او نور ته هم دا اسنتیا ورکړې چې بلاګ ته مو توکې پورته کړې.
- لوستونکې نورو ښو ویبلاګـونو ته بوځې او له هغوی هم دا وغواړې چې د ښو ویبلاګـونو ادرسونه درکړې.
- د کورنې ژوند او مینې په اړه څه مه لیکې.
- له نورو مشهورو ویبلاګ لیکوالو سره اړیکې ونیسې د هغوی په اړه څه ولیکې، د ویبلاګـونو لینګـونه یې خپاره کړې؛ او له هغو هم همد غسې غوښتنه وکړې.
- نظر پوښتنې وکړې، او د بلاګ د کتونکو شمیر وګـورې.
- له مشهورو ویبلاګ لیکوالو هنر مندانو او ..... سره مرکې وکړې.
- نیوکې وکړې او دا اړتیا پر مهال په مهمو کسانو لګـیږي.
- بریښنالیکونه او وړ تبصرو ته ځواب ورکړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- که ځانګوال کسان یاست، روزنیزې دورې پیل کړی او لو ستونکو ته انلاین درس ورکړی.
- ویبلاګ اپډیټ وساتی او ځنډ مه پکی کوی.
- دخپل مسلک په اړه لیکني وکړی او ځانونه پکی مخکښانو کړی.
- په خپلو لیکنو کی ځان ښونه مه کوی، چی بیا د خلکو نه خوښېږی.
- نیوکی ومنی او وړکسان وستایی بېځایه غرور مه کوی.
- ځانونه استادان مه ګڼی، ځکه ستاسی ویبلاګونه ستر ستر استادان هم ګوری.
- دنورې نړی له لیکوالانو او ژورنالیستانو سره اړیکی ټینګی کړی او له هغوی نه یو څه واخلی.
- د ویبلاګ لیکوالو د ټولنی غړی شی، که ټولنه نه وی جوړه یی کړی.
- اسلامی او ملی ارزښتونه ته درناوی وکړی داسی څه مه لیک چی رنګه مو پری بده شی.

د ټولنیزو ارتباطي وسایلو په وړاندې د ژورنالیزم په مسلک کې د بحران منځته راتګ:

بحران: بحران له هغه منفي او نه پیش بیني کیدونکو حالتونو څخه عبارت دی، چې په ناځاپي ډول د فرد او جامعې په ژوند کې رامنځته کیږي، په اصل کې دمنافشي او قضاوت په معنې دي؛ چې په اساسو لحظو کې د داسې تغیراتو رامنځته کیدونکي وي چې طرحه شوی اهداف له اصلي مسیر څخه ګرځوي. هغه بحرانونه چې پټ وي هغه بلقوه پیښیې دي، او هغه بحرانونه چې ښکاره دي؛ هغه بلفعل دي. په همدې ډول بحرانونه په طبعي ډول (natural) او ځینې وخت د انسانانو په وسیله (manmade) منځته راځي.

د سیاسي، اجتماعي او اقتصادي بحرانونو ډولونه:

۱.د هویت بحران identity crisis: چې د پردیو یا بیګانګانو په واسطه د فرهنګیي او سیاسي ولکي او یرغل په پایله کې منځته راځي.

۲- د مشروعیت بحران legitimacy crisis: دغه بحران له یو داسې نظام څخه وروسته رامنځته کیږي، چې د خلکو د خوښی څخه پرته منځته راغلی وي.

۳- د مشارکت (ګډون) بحران crisis participation: دغه بحران په هیواد کې د نفاق (بې اتفاقی) د ملتونو ترمنځ د وحدت او یوالي د نه شتون په پایله کې رامنځته کیږي.

۴- د نفوذ بحران penetration crisis: کله چې د ملت خلک په سیاسی چارو کې په واکدارانو بې اعتماده شي دغه ډول بحران رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ - د توزیع بحران distribution: چې د قومي او طبقاتي بې عدالتي او استسمار په نتیجه کې په مختلفو شکلونو رامنځته کیږي.

د هر نوعه بحران د له منځه وړلو لپاره د بحران له پیښېدو څخه مخکې منظمه او سیستماتیکه څارنه، تحلیل او څیړنه د بحران په له منځه وړلو کې کومک کوي.

له یادو شو بحرانو څخه هریو کولای شي چې ځینې اصلي امنیتي عوامل ولري.

د امنیتي بحرانونو عوامل:

۱ - د انتخاب شو مسؤولینو ترمینځ د مناقشې پراختیا .

۲ - د دولت د اعتبار کمولای او د مخالفانو د اعتبار پراختیا اوزیاتوالی.

۳ - د مخالفانو د کړنو او اقداماتو زیاتوالی.

۴ - د دولت د پلویانو ناراضه کیدل او ناخوښي.

۵ - د قومي او ګروپی اختلافاتو پراختیا .

۶ - د تخریبي او ورانکاره فعالیتونو او پریکړو زیادت.

۷ - اعتصابونه او مظاهري.

۸ - له پولو څخه د باندې د بحرانونو وتل.

د دغو بحرانونو د مخنیوي لپاره که څه هم هغه ښکاره بحرانونه او یا پټ وي لازمي تدابیر په کار دي، هغه چې د ژورنالیزم په مسلک کې د یوه ژورنالیست روزمره کار دي، په ډیرو نورو مسلکونو کې هغو ته د بحران په سترګه کتل کیږي، ژورنالیستان تر آخرینې ورځې د ژوند چې په دې مسلک کې په کار لګیا دي، هره ورځ له یوی داسې پیښې یا ستونزې سره مخ کیږي چې ورته نوی او ستونزمنه وي، چې د هغې په مقابل کې باید بې وخته هم تصمیم ونیولی شي، له هغه کلیمو او جملو څخه استفاده وکړي چې تر او سه یې نوي کارولې، وروستی نتیجې چې په ښکلې او ښایسته کلام سره په معین وخت او معین حجم کې وړاندې کړي، تر هغه وخته خپلی هڅې ګړندی وساتي ترڅو پدې مطمئن شي، چې همدغه مطلب؛ چې دده یو بل حریف په بله ورځپاڼه کې نشر کړی؛ د ده د هڅو او کوششونو له حاصل څخه بهتره ندی. دغه وضعې ته په نورو مسلکونو کې بحراني وضعه ویلای شوو، مګر د ژونالیست لپاره دغه وضعه د ژورنالیست د هرې ورځې د ژوند سرنوشت دی.

په ټولنیزو ارتباطي وسایلو کې کولای شو بحرانونه له څو وجهو ډلبندي کړو.

الف: د بهرانونو د ماهیت له نظره:

۱ - طبعي بحرانونه: لکه سیل، زلزله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - اقتصادي بحرانونه: لکه بيکاري.

۳ - اجتماعي بحرانونه: لکه مخدره مواد ، د ځوانانو مشکلات، مظاهري.

۴ - سياسي بحرانونه: لکه په سياسي چارو کې ناڅاپي بدلونونه، کودتا ، نظامي ننګوني.

ب: د طبعي تغيراتو له نظره:

۲ - لوی بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې تغيرات راولي. لکه: سيل، زلزله

۲ - هغه بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې ده هغه لپاره کوچني تغيرات کافي وي. لکه: په آرام ډول سياسي بحرانونه.

ج: له مخکې څخه د چمتوالی له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې له مخکې څخه هغه د انتظار وړ وي. لکه: هغه مظاهرې چې د هغه په اړه له مخکې څخه خبر ورکړل شوی وي.

۲ - د توقو خلاف بحرانون. لکه: سيل، زلزله او انفجار.

د: د بحران د عواملو له نظره:

۱ - د رسنيو د خوښې وړ عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې مشخص وکړی په مطبوعاتو کې ورګډ وي.

۲ - غيري عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې اصلی مخاطبان يې رسنۍ نه وي.

ه: د مخاطبانو د غبرګون له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې ملی يوالی ايجادوي. لکه: جنګ، بهرنی تهديدونه.

۲ - هغه بحرانونه چې په ټولنه کې بيلابيل نظرونه او رايې وړاندې کوي. لکه: سياسی او اجتماعي بحرانونه.

د بحران په بيلابيلو مراحلو کې د رسنيو دندې:

۱- د بحران څيړنه او سپړنه.

۲ - د وضعيت تثبيتول.

۳ - د اوضاع (حالت) روښانه کول.

۴- د بيلابيلو مفکورو ترمنځ د تعادل (موازني) ساتل.

۵ - د خيالونو او اميدونو اصلاح.

۶ - منځګړيتوب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ - د لوستونکو او اوریدنکو پیژندل.

۸ - د بحران په اړوند د خبرونو خپرول.

۹ - د خبر او اطلا په خپرولو کې د خپلواکې او عینت ساتل.

۱۰ - په موقع سره تحلیل، بیړه باید پکې ونه شي.

۱۱ - د مخاطبانو په ښه ډول رهبري کول.

۱۲ - د فتنو په وخت کې د فتنو د ضررونو څرګندول.

۱۳ - د فتنو د نمایش او ښکاره کولو څخه مخنیوی کول.

۱۴ - د مصاحبو په خپرولو کې زیات دقت او پاملرنه.

۱۵ - د منطقی پشنهادونو ارائه کول.

۱۷ - په مصاحبه کولو کې د ژورنالسیت ښه ابتکار او لاسته راوړني.

۱۸ - په ټولنه کې د خاصوګروپونو او طبقو انتخابول.

۱۹ - د خلکو د پوهي او استعداد په نظر کې نیول.

۲۰ - د وروستیو معلوماتو او اطلاع په نظر کې نیول.

۲۱ - د تحریک کونکو اشخاصو څارنه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library